

talent prav usmeriti. Istega mnenja je Luigi Nono: ... *vsakdo lahko razodene svojo zgodovino, svoje poreklo, svojo senzibilnost* ... Luciano Berio protestira zoper pretiran kult serielnega sistema: *glasbe ne smemo ustvarjati zaradi nekega sistema, marveč ta sistem uporabljati le kot možnost glasbenega snovanja* ...

Lahko pa prisluhnemo iskalcem novega, ki rušijo za seboj vse mostove in iščejo izvirnost za vsako ceno. Nekateri vidijo obrise nove umetnosti v sintezi zvoka, svetlobe in gibanja. *Novo vrsto drame s pantomimo, likovnimi in glasbenimi ekspresijami. Ali simfonijo velikih prostranstev z igro barv in gibanja* (Sakač).

Vprašanja abstrakcije, atematike, novega zvočnega materiala, novih estetskih kriterijev, odkrivajo vsekakor nova obzorja. A le genialnost umetnikov jim bo lahko vdahnila tisto nesmrtnost, ki bo opravičila vsa mrzlična iskanja naših dni.

REVOLUCIJE NE BO VEČ

(Humoreska)

Marjan Kolar

Moji mami

V sodnikovi pisarni so sedeli štirje možje, ki so bili hudo nejevoljni drug na drugega. V prostoru je bilo namreč vroče, zunaj je sijalo sonce, ura je bila blizu ene opoldne, precej dolgo so se že vrteli v začaranem krogu vprašanj in odgovorov, in kar je bilo najhuje — nič ni kazalo, da bodo mogli kmalu domov. Kvartet so sestavljali: sodnik, odvetnik, zapisnikar in zaslišanec.

Sodnik je dejal:

— Franc Ploha, vi ste delavec, ste poročeni in imate tri otroke?

— Ja.

— Bili ste 16. maja letos ob deveti uri zvečer v gostilni »Koper«?

— Ja.

— Odšli ste za avtomobilskim prevoznikom Jamarjem na dvorišče in ga tam začeli zmerjati in pretepati?

— Udaril sem ga samo enkrat pa se je kar stegnil.

— Torej priznavate, da ste krivi telesnih poškodb, priznavate dejanje, se čutite krivega?

— Saj sem že rekel, tovariš sodnik: priznavam, kar sem storil, ne priznavam pa, da bi bil kriv.

— Veste kaj, tovariš, to je...

Nihče ni vedel, kaj se v Plohovi glavi godi — nemara niti on sam — toda vsi so bili prepričani, da je strahotno trmast in omejen. Dolgočasili so se in neskončno zasliševanje jih je poneumnjalo. Tedaj pa je Ploha na vsem lepem zinil:

— Saj ga sploh nisem hotel preteptsti, ubiti sem ga hotel. Toda kljub temu se ne čutim krivega in bi najbrž še enkrat storil isto. Pravzaprav mislim, da bi se mi bilo posrečilo, če ne bi bil tako pijan, kot sem bil.

— Pa se sploh zavedate, da bomo morali o tem obvestiti javnega tožilca, da bo treba spremeniti obtožnico, ker ste pravkar pred pričami izjavili, da ste nameravali tovariša Jamarja ubiti?

Vse to je povedal sodnik povsem mehanično. Vsebina Plohovih besed mu je prodrla v zavest nekoliko pozneje, ko se je sunkovito dvignil:

— Predlagam, da prekinemo zasliševanje za deset minut. Rad bi govoril z vami, tovariš odvetnik.

Mož, ki je bil dotlej molčal, je bil po razpoloženju kis in po poklicu olje. S poklonom je privolil in moža sta izginila skozi vrata. Zapisnikar je počakal nekaj sekund in se potem važno obrnil k Plohi:

— Veš, pravzaprav ti sploh ne bi smel ničesar reči, in če tovariš sodnik zve, da sem govoril s teboj...

— Pa bodi tiho, je prijazno rekel Ploha, — kdo pa te prosi?

— Človek ti hoče dobro...

— Veš kaj, Jože, je menil Ploha, — prav do tiste sobote se živ hudič ni zmenil zame, zdaj mi pa naenkrat vsi hočejo samo dobro. Misliš, da sem jaz vabil tega škrica advokatskega? Saj ga ne morem plačati. Toda rekel je, da imava skupne sošolce, ki mi hočejo dobro in da mi tudi on hoče dobro, zdaj pa še ti. Vrag vas vzemi vse skupaj! Jaz že vem, kaj delam.

— O, seveda veš! je zategnil zapisnikar. — Za sam pretep bi bil dobil kaj malega. Poznam sodnika in vem, da ima Jamarja v želodcu, poleg tega pa je do delavcev zelo prizanesljiv, in kadar je vroče, se mu nikoli ne ljubi dosti. Če pa gre za premišljeni poskus uboja, e, dragi moj, to je nekaj drugega. Toda raje sploh ne mislim na to. Še vedno imaš čas. Še vedno lahko prekličesh, rečesh, da si bil zmešan, da nisi vedel, kaj delaš. To se v pijanosti večkrat zgodi. Reci, da si tudi danes že pil, saj tako vedno enako smrdiš po pijači. Reci, kar hočesh, vse bo prav, ker pri nas ne maramo kompliciranih stvari, samo ne bodi tako preklemano zabiknjen.

— No, že prav, že prav, ti si opravił svoje, zdaj pa si umij roke. Nihče ne bo rekel, da nisi dobra duša, in nikar se ne boj, da bi te izdal. Toda daj si dopovedati, da tega ne razumeš, pa če si tudi šolan človek.

— Ti pa razumeš, ti! je bil Joža užaljen. — Zašili te bodo, pa bo.

— Tebi seveda ne pride na pamet, da bi jaz mogoče hotel biti zašit?

— Da bi ti sam ... Kaj si res pijan?

— Ne.

— No, veš kaj .. Psst! Prihajata!

Spet so bili štirje, toda o zaspanosti zdaj ni bilo več sledu. Počasi in preišljeno je sodnik začel:

— Tovariš Ploha, prej ste rekli, da ste nameravali tovariša Jamarja ubiti, jaz pa sem vas opozoril, da bi moral, če bi res vztrajali pri tem, spremeniti obtožnico. Zdajle mi je tovariš odvetnik povedal marsikaj o vas, pa vas zato vprašam: ali vztrajate pri svoji izjavi?

— Ne vem, kako pravite temu pri vas, je previdno rekel Ploha, — toda če ne bi bil takrat tako pijan, bi ga gotovo ubil in mi tudi ne bi bilo prav nič žal.

Odvetnik je pomenljivo dvignil ramena, češ, kaj nisem rekel? Sodnik pa je vzdihnil, kajti zdaj je bila iluzija o dopustniškem uradovanju dokončno mimo.

— Če je tako, pa prosim vas, tovariš odvetnik, pokažite vaše metode in postavljajte vprašanja, ki se vam zdijo potrebna, le predolgi ne bodite. Vi, Jože, pa vrzite prejšnji zapisnik v koš in stenografirajte.

Odvetnik se je spet molče priklonil in začel:

— No, tovariš Ploha, kakor vidite, je tovariš sodnik zelo širokogruden človek in nama hoče storiti uslugo ...

— Tega ni treba zapisovati, Jože. Črtajte vse podobno! je bil sodnik dobrohoten, odvetnik pa je nadaljeval:

— Tovariš sodnik ni noben pikolovec in mu gre samo za to, da bi zvedel za vaše misli in nagibe, da bi spoznal resnico in da bi potem pravično razsodil. Da pa bo to mogoče, mi je dovolil, da osvetlim vaš primer z vseh strani. Ste razumeli?

Za Ploho je bil stavek predolg, toda zdelo se mu je, da ne bo na škodi, če pokima.

Izkazalo se je, da je bil slab učenec, da je naredil komaj pet razredov osnovne šole in da se je zato hitro zaposlil kot delavec na žagi. Po osvoboditvi je sicer poskusil z večernimi tečaji, toda nič ni pomagalo — vojska mu ni omehčala glave in ostal je, kar je bil — navaden delavec.

— Toda vi ne delate vtisa, da bi bili neizobraženi, tovariš Ploha, ga je pobožal odvetnik. — Vaš besedni zaklad, vaša izgovarjava...

— Ja, bral sem pač, je zmignil Ploha, ki vsemu besedičenju ni vedel ne repa ne glave. — Od kraja sem bral povesti, pozneje pa vse, kar mi je prišlo pod roke, tudi politične stvari. Brošurice Marxa in Engelsa pa táko. — Zdelo se mu je, da sliši svojo ženo: »Ti in tvoje knjige, zdaj pa imaš!«

Sodnik je presenečeno zažvižgal, odvetnik pa je prijazno vprašal:

— Pa ste tudi razumeli tisto, kar ste brali?

— Mislím, da sem.

— Pardon! zdaj ni strpel sodnik. — Pa bi mogli dokazati, da ste res razumeli?

Tega zdaj sicer Ploha ni razumel, toda ko mu je odvetnik razložil, kaj tovariš sodnik želi, je pokimal, da lahko, in začel:

— Vsa zgodovina je bila en sam boj med tistimi, ki so kaj imeli, in tistimi, ki niso imeli ničesar. Vsa zgodovina je bila pravzaprav ena sama revolucija, le da se nikoli ni čisto posrečila.

— Pardon! je hotel biti sodnik duhovit, — toda naša se je, kaj? Ploha je pokimal in to je sodnika spodbodlo še bolj:

— Pa veste, kakšen red je zdaj pri nas?

— Gradimo boljše življenje, je zagodel Ploha.

— In kaj je še značilno za našo dobo?

Ploha se je domislil, da je bil nekoč župnik pri verouku prav tako tečen in je zato odgovoril:

— Značilnih je zelo veliko stvari, toda vi bi radi slišali tisto, da smo vsi enaki pa da ni ne izkoriščevalcev in ne izkoriščanih.

Zdaj je bilo premalo časa, da bi Ploha lahko ugotovil, komu je bil sodnik podoben v tem trenutku, ko je skočil ko petelin:

— Kaj se to pravi, da bi j a z rad slišal? Mar boste rekli, da to ni res?

— Veste, rekel bi, da je res samo na pol.

— To pomeni, da zanikate pozitivne vrednote našega časa, da ste nekje nekaj prebrali, ne da bi bili temeljito razumeli, razmislili o tem, in zdaj trdite...

— Dovolite, tovariš sodnik! je vpadel odvetnik. — Takoj bom končal, samo na kratko bi še rad povzel nekatere stvari.

— Prosim, prosim, zaradi mene!

— Torej, tovariš Ploha, pojdemo lepo po vrsti, kakor so se stvari godile tisto soboto, šestnajstega maja. Vi dobivate plačo ob polovici meseca, ne?

— Ja.

— Torej ste jo dobili tudi takrat. In potem? Ste odšli domov ali kam drugam?

— Nesel sem denar ženi.

— No, lepo, in nato ste šli...

— Tovariš odvetnik, ga je prekinil Ploha, — zakaj pa me ne vprašate, koliko sem dobil?

— No, koliko pa ste dobili?

— 15.000 dinarjev in otroške doklade.

— No, dobro, in potem ste torej šli v »Koper« in...

Toda zdaj je bil Ploha v elementu:

— Vi pravite temu dobro! Pa veste, kaj pomeni danes za petčlansko družino ta denar, ko nimamo nič svojega, nobene zemlje, ničesar?

Odvetniku je bilo nerodno in na tihem je zahvalil boga, da je bil Ploha med vojsko še premajhen za partizane, sicer bi zdaj gotovo začel vpiti, zakaj da se je boril.

— No, seveda ni zelo veliko... se je vmešal sodnik.

— Prosim, tovariš sodnik, pa mi povejte, koliko imate vi plače?

Odvetnik se je bliskovito zgrozil:

— Toda Ploha, lahko bi vam že bilo jasno, da nimate daleč do zatožne klopi in da se imate zahvaliti samo prijavnosti tovariša sodnika, da...

— Pustite ga! je v zadregi odmahnil le-ta. — Res je, tovariš Ploha, moja plača je vsaj dvakrat večja od vaše. Ste zdaj zadovoljni?

— Slišal sem, hvala. In ker je moja plača tako majhna, sva se z ženo tisto soboto sprla.

Odvetnik je poprijel:

— Aha, in zato ste potem odšli v gostilno?

— Ne takoj in ne samo zato. Nekaj časa sva se prepirala. To se godi redno vsak mesec. Prva leta zakona je bilo vse v redu, potem so prišli otroci — žena je tudi zdaj nosna — in tedaj se je pričela pesem, ki jo poslušam že deset let:

»Sosedovi imajo vsega dovolj, nam pa deset dni pred plačo zmanjka. Oni imajo radio, lepe obleke, ob nedeljah hodijo v kino in na zabave. Midva oblačiva otroke v cunje in sva vedno doma. Sosedova je prava gospa, jaz pa moram garati doma pa pri gospôdi, da prislužim kak dinar. Poleg tega pa je sosedova prav tako delavčeva žena.« Tako pravi.

Sumljivo prijazno je vprašal sodnik:

— In ker tega niste mogli več prenašati, ste začeli piti?

— Ja, tudi zato.

Če je bilo to sploh mogoče, je bil sodnikov glas še za spoznanje bolj prijazen:

— In zdaj pogosto hodite v gostilne?

— Tam najdem prijatelje, je odgovoril nedolžni Ploha, sodnik pa je že urezal:

— In zapravljate denar!

Ploha se je zmedel, pa je vendarle kljubovalno zagodel:

— Tudi če ne bi hodil v gostilno, ga ne bi bilo dovolj.

— Dovolite! je posegel vmes odvetnik. — Torej tovariš Ploha, vaša mesečna plača je res zelo nizka, in če sem prav razumel, vsa leta sem je že nizka. Toda kako to, da ne zaslužite več?

Ploha ni mogel razumeti, kako da so gospodje tako trdi:

— Saj sem že rekel, da nimam šol in da ne znam ničesar razen tega, da valim hlode in prenašam deske na žagi pa doma kaj po-brkljam.

— Pa bi vendar lahko šli delat v rudnik, tam imajo celo ne-kvalificirani delavci kar čedne plače.

— Ne morejo biti vsi pri rudniku. Sicer pa sploh ne maram v jamo. Mojega očeta je zasulo v njej.

— Torej dobro. Šli ste v »Koper«, zagledali tam tovariša Jamarja in sklenili, da ga boste ubili?

— Njega ali pa koga drugega.

Sodnik ni mogel doumeti tolikšne ravnodušnosti:

— Toda vi ste Jamarja vendar sovražili, ne?

— Kje pa, saj ga sploh ne mrzim, celo pila sva skupaj tistega večera. Jamar je dajal za pijačo.

— Tovariš odvetnik, zdaj pa res ničesar več ne razumem.

— No, saj je bilo vendar čisto vseeno, kdo bo prvi, je začel raz-lagati Ploha. — Jamar, mizar Knez ali pa čevljar Markež.

— Torej ste hoteli pobiti kar vse zasebnike? se je zasmel sodnik.

— Ne, te samo najprej, potem pa vse ostale: direktorje, inženirje...

— Počasi, počasi, Ploha! je ironično vpadel sodnik. — Torej cel kup ljudi ste hoteli pobiti. Morda tudi mene?

Nihče ni mogel razbrati iz Plohovega glasu, ali se šali ali misli resno, ko je odgovoril: — Tudi vi bi prišli na vrsto.

— Pa bi ubili tudi svojega odvetnika? se je smejal sodnik.

— Tudi!

— Sijajno! Zdaj pa nam, prosim, povejte samo še to, z a k a j ste nas hoteli vse pobiti. Za obrtnike nazadnje nič ne rečem, morda bi imeli nekje celo svoj prav, se je muzal sodnik. — Direktorji, če smo

zelo zlobni, hm, no ja! Tudi advokati niso na dobrem glasu. Toda vi ste hoteli pobiti prav vse. Dajte no, razložite nam, prosim, zakaj?

Ploha je prav mirno rekel:

— Zato, ker ste vsi bogati, ker imate dosti denarja, ki ga zaslužite na lahek način, jaz pa moram garati kot črna živina in nimam ničesar. Z eno besedo zato, ker ste buržuji, jaz pa sem navaden delavec.

Sodnik in odvetnik sta vzdihnila in bilo jima je žal, da je bilo zabave tako hitro konec in se je Ploha spet spremenil v kmečkega tepca. Sodnik se je namrščil in uradno rekel:

— Jože, bodite prosim tako prijazni in prinesite tri steklenice piva, potem pa počakajte, da vas bom poklical.

Jože je vstal in neprikrito pogledal na uro, ki je kazala pol dveh proč, toda s tem je samo spomnil sodnika, da je dodal: — Pa moji ženi povejte, da se bom malo zakasnil.

Ko so se za zapisnikarjem zaprla vrata, je sodnik pogledal Ploho:

— Mi smo torej vsi buržuji, kaj?

— Ste! je pokimal Ploha.

— Veste, je rekel sodnik resno, — takšne stvari so mi zoprne, ker je bil tudi moj oče revež. In če govorite še tako zmedeno, ste nazadnje vendarle delavec in zato sem poslal zapisnikarja po pivo. Nobena stvar, o kateri bomo zdaj govorili, ne bo prišla na zapisnik. Nič se ne zahvaljujte, tovariš odvetnik, jaz že vem, kaj smem. Zdaj pa se v miru pomenimo, saj se bo dala stvar lepo pojasniti. Poglejte, Ploha, inženirji, pravniki in drugi intelektualci so prav tako delavci kot vi, le da so zaradi svojega visokokvalificiranega dela in zaradi velikih odgovornosti plačani bolje od vas. Drži. Vse to pa vendarle še ne pomeni, da so buržuji. Vi ste načitani in veste, da ne smete videti samo kupčka denarja na eni in kupa na drugi strani. Vi veste, da buržuji delavca izkoriščajo, medtem ko pri nas o tem ne morete govoriti.

Plohi se je za hip zazdelo imenitno, da se sodnik meni z njim tako zaupno, toda potem se je spet zakrknil:

— Morda sem uporabil napačne besede, ker sem pač premalo izobražen. Vem pač eno samo stvar in ta je, da zaslužim 15.000 dinarjev, oni pa po 100.000 in več.

— Vidite, da ste le ozki, — je rekel sodnik, — Čez mesec dni vam bodo plačo zvišali, pa boste imeli 25.000 in...

— Oni pa bodo imeli 125.000! je vzkliknil Ploha. — Saj ne gre za številke, za razliko gre! Oni imajo otroke in jaz imam otroke. Moj fant me včasih vpraša: »Ata, zakaj pa se inženirjev Bojan vozi z avtom, jaz pa ne?« Drugič reče: »Pri Knezu imajo velik radio z gramofonom,

mi pa ne. Zakaj ne?« Majhnih razlik otrok ne vidi, lepe stvari ga bodejo.

— Recite mu, naj se v šoli pridno uči, da bo tudi on inženir ali profesor ali pravnik, pa bo lahko imel vse to.

— Kaj pa, če nima dobre glave za uk in bo navaden delavec, kot sem jaz? je vprašal Ploha. — In če bi tudi imel talent, bo še dvajset let hodil peš, bo slabo oblečen in bo zavidal vsem tistim, ki bodo oblečeni lepo in se bodo vozili mimo njega. Ponižanja ni mogoče pozabiti, tovariš sodnik, in otroci ne pozabljajo krivic.

Sodnik je razumel, toda zdelo se mu je, da posluša recitacijo prepoznano napisanega socialnega romana, in je nejevoljno skimaval, reševati pa ga je začel — za čudo! — odvetnik:

— Toda standard se vendarle vedno dviga, razlike se manjšajo in poleg tega tudi ne morete reči, da so delavci nasploh slabo plačani.

Ploha se je neveselo nasmejal:

— Ali sem rekel kaj takega? Delavec in delavec je vendar velika razlika. Delavec v rudniku je nekaj drugega kot gozdni delavec ali delavec na žagi ali progovni delavec ali delavec na cesti. Ženska v pisarni je nekaj drugega kot snažilka ali služkinja. Poleg tega pa so povsod ljudje brihtni in neumni, kvalificirani in nekvalificirani. Jaz valim hlode in imam 15.000 plače. Tisti, ki jih šteje in meri, ima 40.000. Delati že znam, ne znam pa zaslužiti in veliko je takšnih, kot sem jaz.

— Vsi ne morejo biti mojstri, je rekel že trudno sodnik.

— To vem, je odvrnil Ploha, — toda potem bi moral imeti jaz drugačne oči, da si ne bi zaželel istih reči kot mojster, moral bi imeti manjši želodec in manjše telo, da bi porabil vsega manj kot on.

Sodnik ga je poskušal razumeti, toda želel je, da bi se vseeno nekako spet vrnil od te brezplodne debate k prekršku:

— Vse to je po svoje seveda res, toda še vedno ne more biti zadosten razlog za to, da bi ubili človeka, ki ima večjo plačo od vas.

Ploha je zdaj govoril zelo počasi in videti je bilo, da je pri vrhu:

— Hočete reči, da ni kriv, če je strokovnjak, jaz pa pravim, da je! Kriv je, ker misli samo nase in na svojo družino pa na nikogar drugega. Kriv je, ker takrat, ko na primer doseže 50.000 dinarjev dohodka na mesec, ne pomisli na to, da je še kje kdo, ki ima 15.000 ali manj, temveč začne misliti na avtomobil.

— Toda človeško življenje je vendar nekaj svetega! je vzkliknil sodnik, — in zato tudi imamo mirne poti in načine, da izgladimo medsebojne nesporazume. Imamo pogajanja, sestanke, posvetovanja, kar hočete, toda človeško življenje je sveto.

— Vidite, tega pa ne verjamem, je rekel Ploha.

— Kako prosim? je skočil sodnik, Ploha pa je mirno pokimal:

— Tako je, tovariš sodnik. Ubijal bi, pa ne bi bil noben morilec, pa če bi pobil tudi pol mesta. Jaz nisem morilec, jaz sem r e v o l u c i o n a r.

Odgovoril mu je tako grozeč molk, da ga je za hip zazebló, potem pa je vendarle zbral pogum in rekel:

— Tovariš sodnik, preden vas bo minilo potrpljenje, ali dovolite, da vas še jaz vprašam nekaj stvari?

— Tudi jaz prosim, da bi ga pustili govoriti! je hitro vpadel odvetnik in sodnik je počasi prikimal:

— To je sicer nesramnost, toda naj vam bo.

— Ali je bil greh, je kmečko-zvito vprašal Ploha, — če je v času pariške komune delavec ubil buržuja?

— Veste kaj, to se vendar nikakor ne da primerjati z vašim...

— Pa bi vseeno prosil za odgovor, je povzel Ploha.

— Seveda to ni bil greh, je rekel sodnik.

— To pravimo danes mi! Toda po takratnem pravu je bil to greh in so zato komunarde potem tudi sodili

— Seveda! je vzkliknil sodnik, — ampak, ne pozabite: buržoazna sodišča!

— Dobro! je Ploha nehote posnemal odvetnika, — in če je v poznejših revolucijah delavec ubil buržuja ali kulaka, ali je bil *to* greh?

Zdaj je sodnik zasopel kot nevaren bik in Plohi nikakor ni bilo prijetno pri srcu, ko je slišal grozeče besede:

— Končno razumem, kako bi radi pokazali vso stvar! Vi bi čisto enostavno radi primerjali vaš gostilniški pretep z velikimi revolucijami.

— Pa bi vseeno prosil za odgovor, je zamrmral Ploha.

— Seveda tudi tisto ni bil zločin! se je zadržal sodnik, — toda človek, razumite vendar, tisto so bili izkoriščevalci! Buržuji in kulaki so bili vendar i z k o r i š č e v a l c i, ki so bogateli na račun...

— In kulakovo življenje ni bilo tako zelo sveto kot življenje mojega avtomobilskega prevoznika?

Sodnik je vzdihnil:

— Ploha, ne vem, ali ste tako hudo zabiti ali pa se delate neumnega. Tovariš odvetnik, mislim, da sem dovolj storil za vas.

— Samo malo še, tovariš sodnik, bom jaz odgovarjal, je rekel odvetnik. — Ne, Ploha, kulakovo življenje ni bilo sveto.

Plohi se je sicer zdelo, da se med glasove čedalje močnejše meša tudi glas njegove žene, toda na silo je vse preslišal in spet zagnal svojo:

— Pa so vendar takrat na veliko pobijali ljudi. Tudi takšne, ki jih morda niti poznali niso.

— Zdaj pa bo počasi zadosti tega, o b t o ž e n i ! je rekel sodnik.

— Ne bom dovolil, da bi v uradnih prostorih zlorabljali mojo dobro voljo in klevetali zgodovino naše...

— Oh, saj sem vse to že slišal, pa ne enkrat, stokrat. Prvič pred osmimi leti, ko se mi je rodil prvi otrok. — Ploha se je tako zagnal, da sta sodnik in odvetnik obsedela in se vprašala, če ju ni prismuk vendarle ves čas imel za norca. Nista mogla vedeti, da je bilo Ploho že precej dolgo strah in da ga je samo še strah poganjal, da bi čimprej povedal, kar se je bil namenil, potem pa naj se zgodi, kar se pač ima zgoditi. — Nikakor nisem mogel spraviti skupaj toliko denarja, da bi bila žena jedla stvari, ki jih otročnice potrebujejo. Takrat sem šel na neki sestanek in začel govoriti, pa so me prepili in sploh nisem mogel povedati do konca tega, kar sem mislil. Šel sem na občino in tam sem končno po dolgem čakanju dobil majhno podporo. — (»Tega, da si pred tem živel iz dneva v dan, pa mrha ne poveš!« je rekla žena). — Potem sem dolgo molčal. Nisem mogel razumeti razlik, ki sem jih videl vsak dan. Bral sem knjige in časopise in tedaj so se začele pojavljati v meni čudne misli: nekdo se moti, življenje ali knjige. Toda vsi so na knjige prisegali in spet... teh misli me je bilo strah. Raje sem molčal in čakal, da se bo kaj zgodilo, toda spremenilo se ni nič. Potem sem šel k sekretarju podjetja, ki je pameten mož. On mi je razložil, da je seveda še veliko nepravilnosti, da pa se bo vse zanesljivo kmalu uredilo in naj samo čakam. Pa sem spet čakal in čakal in bral knjige. — (»Preklete knjige!« je rekla žena). — Medtem se mi je rodil drugi otrok, pa sem spet začel hoditi po uradih in sestankih. (»Delal bi bil ta čas!« se je oglasila žena.) — Dvigal sem roko in govoril o razlikah med ljudmi pri nas. Nekaj časa so me poslušali, potem pa je nekdo vstal in začel kričati, da sem reakcionar, da bi me bilo treba zapreti in kaj vem, kaj še vse. Kakšen reakcionar, prosim vas! Moj ded ni imel ničesar razen svojih rok (»Pijanec kot ti,« je rekla žena), moj oče prav tako in tudi jaz nimam nič drugega. (»Kaj pa si govoril takrat, ko nisem vedela, ali naj vzamem tebe ali sosedovega Ivana, kaj?«) Kakšen reakcionar? sem se vprašal. Delavec sem kot vsi drugi. Pa sem šel s sestanka v gostilno in se prvič napil kot živina. (»Lažnivec!« je rekla žena). In od takrat naprej pijem in preklinjam po gostilnah, razmišljam o razlikah med ljudmi in o revolucijah in vedno znova me

je lastnih misli tako strah, da moram vedno znova piti. Pijan sem pogumen, samo pijan! (»Kako je to res!« je rekla žena).

Ploha je strmel v tla in ves začuden ugotovil, da onadva sploh nista slišala njegove žene, kajti sodnik je nekam v zadregi in pomirjevalno dejal:

— Dobro, dobro, Ploha, saj nisem mislil tako hudo. Ne smete pač mešati stvari in metati vse v en koš. To je napačno. Saj vendar veste, da revolucij pri nas ne bo več, ker ni več izkoriščevalcev in izkoriščanih, gospodarski kriminal pa itak preganjamo, kjer le moremo.

Ker je bil sodnik tako pohleven, je Plohi za trenutek zrasel greben:

— Pa povejte, tovariš sodnik, od kod pride denar, ki ga dobite vsakega prvega v mesecu? Od kod pride, ko vendar ne delate z rokami čisto nič? Bom jaz povedal: od davkov pride, ki jih plačujejo kmetje, oni pa so ga pridelali z rokami. Pa od prispevkov pride, kjer smo ga spet pridelali z rokami mi, delavci. Vedno so le roke tiste, ki prve kaj pridelajo.

— Pa ste morda kaj slišali o delitvi dela? je obupano vprašal sodnik in na tihem klel svojo človekoljubnost, — o tem, da morajo biti ljudje, ki delajo z glavo, in drugi, ki delajo z rokami?

— Oh, seveda sem slišal, je rekel Ploha, — in tudi vem, da mora tako biti. To je popolnoma v redu in je v redu tako dolgo, dokler ne postane nesmiselno in dokler nimate vi petkrat ali desetkrat večje plače od tistega, ki služi denar tudi za vas. Kakor hitro pa pride tako daleč in vi ničesar ne ukrenete, da bi se ta razlika zmanjšala, in če se vam niti ne zdi več čudno, da ta razlika sploh je, takrat pa ste po moji pameti — oprostite! — izkoriščevalec, pa če je to že bilo kdaj napisano v knjigah ali pa še ne. Po mojem je to čisto enostavno.

— Veste, je rekel sodnik, — tako enostavno to sicer ni, toda če bi gledali na ta način...

— Kako pa naj drugače gledam? je rasel Ploha. — Saj nimam nič proti temu, če so nekateri ljudje bolj plačani od mene. To naj bodo vsi tisti, ki delajo bolj od mene, ki znajo več kot jaz. Toda takšne razlike, kakršne so, in ki se iz leta v leto samo večajo, te razlike so po moji pameti golo izkoriščanje.

Jože je hrupno prinesel pivo, odčepil steklenice in nalil kozarce, potem pa se je spet umaknil. Tačas so možje utihnili. Sodnik je ponudil Plohi kozarec, rekli so »na zdravje!« in pili.

— Ploha, toda saj imamo vendar tudi sindikate in se dajo stvari urediti po mirni poti, je spet začel sodnik, Ploha pa je odkimal:

— Če sem vam pa rekel, da ni šlo, pa tudi nikoli v zgodovini ni šlo po mirni poti nikamor.

— Toda kam bi prišli, če bi bilo po vašem in če bi se zdaj na vsem lepem začeli pobijati med seboj vsi tisti, ki imajo manjše plače od drugih? je vprašal sodnik, odvetnik pa je takoj pritegnil:

— In gotovo bi se našel kdo, ki ima samo 10.000 dinarjev plače, pa bi ubil vas. Kako bi se vam pa to zdelo?

— Ne mislim tako, je rekel Ploha, — delavci se ne bodo nikoli pobijali med seboj.

— Toda če ste vi prišli do tega zaključka, kako morete vedeti, da ne bodo prišli na isto misel tudi drugi? je blago vprašal sodnik.

Ploha je živahno odkimal:

— Vem, ker sem jim govoril o tem. Eni se križajo od strahu, drugi majajo z glavami. Eden je srečen, če mu majčkeno dvignejo plačo, drugi ima teto v Ameriki, tretji kar se da hitro poženi svoje otroke, četrti gre v prostem času kam delat, peti redi kozo in tako vsi nekam rinejo iz dneva v dan. Menda ste res lahko brez skrbi, je menil veliko-dušno in že rahlo pijano, — revolucionarjev je malo.

— Vidite, vidite! Torej vendarle priznavate, da revolucij ne bo več? je hitro vpadel odvetnik, ne da bi sodnik izrabil priložnosti in svetoval Plohi, naj redi kozo ali kokoši.

— Najbrž res ne, pa bi bila potrebna vsaj še ena.

— Kako pa bi potem *vi* uredili vso stvar? je gnal odvetnik.

— Ja, o tem sem že mislil, je rekel Ploha in naredil kravji požirek, čeprav je vedel, da ga ne nese dosti. — No, razpon plač naj bi bil 2 : 1, 3 : 1, v redkih primerih morda tudi 4 : 1, več pa nikakor ne.

— In bi bili vsi reveži, je rekel sodnik.

— Četudi, tovariš sodnik, je rekel Ploha živo. — Ne veste, kako je človeku prijetno pri srcu, če se pelje z vlakom v drugem razredu, pa sede poleg vas profesor ali študent, se prijazno pogovarja z vami in ima prav tako oguljene hlače kot vi. Vse drugače sva si blizu, kot pa če moram požirati na cesti prah za njegovim avtomobilom.

Ploha ni prav vedel, kaj je povedal takega, da je bil sodnik tako hudo v zadregi. Žena je vendar trdila, da govori vedno enako neumno, ta pa mu nataka celo iz svoje steklenice.

— In kaj bi še predlagali? je vprašal sodnik.

— Nisem zadosti pameten, da bi znal zaslužiti za lepe obleke za vso družino pa za gramofon in take stvari, je pogumno in res že precej pijano rekel Ploha, — toda zadosti pameten sem, da si vse to želim. Zato pravim: zaplenite avtomobile, vile in ves ta neumni luksuz, ki ga je že toliko, da človek ne ve več, ali je v Ameriki ali še pri nas.

— In potem?

— Kaj: potem? Ali si mogoče nismo bili leta 1945, pa še 46 in 47 veliko bolj blizu, ko je bilo vse porušeno in ni nihče ničesar imel pa smo vsi skupaj lepo udarniško delali in gradili?

In ker je bilo to ne glede na vse ostalo in samo zase še kar res in sta bila odvetnik in sodnik enako v zadregi ter sta trčila vsak s svojo steklenico nad Plohovim kozarcem, je le-ta velikodušno zaključil:

— Vidite, in to bi bilo vse, kar si želim.

Ko so bili kozarci in steklenice prazni, je sodnik pogledal na uro in rekel:

— Tovariš Ploha, v naši debati smo zašli precej daleč, celo revolucijo smo naredili. Toda navsezadnje ste vendarle pretepli tovariša Jamarja pa bo treba narediti zapisnik in nekako urediti vso stvar.

— Seveda, je rekel Ploha, blaženo okajen.

— In vi bi radi na vsak način prišli pred okrožno sodišče zaradi premišljenega uboja, zaradi klevetanja družbene ureditve in še hujših stvari?

— Toda jaz vendar... Ploha je bil pošteno presenečen, odvetnik pa je spretno prestregel podano žogo in jo elegantno podal na drugo stran:

— Ali ste že bili kdaj zaprti, Ploha?

— Ne.

— Vaša žena je noseča, ne? V katerem mesecu? je vprašal sodnik.

— V šestem, je mehanično rekel Ploha.

— Nič slabega nočem reči o naših zaporih, prav nasprotno, je rekel odvetnik, — toda prepričan sem, da bi v njih našli presneto malo takšnih revolucionarjev, kakršni ste vi. Poleg tega pa bi vam za vedno ostal sramoten žig.

— In temu se ne bi bilo mogoče ogniti, je prikimal sodnik.

— Komu pa bi koristili s tem, Ploha? je vprašal odvetnik, — Ženi? Otrokom? Strahopetnim tovarišem? To je vendar vredno premisliti.

— Vsa sodna dvorana bi slišala, je negotovo rekel Ploha, — vsi bi vedeli, kaj sem hotel...

— Mislite? je zategnil sodnik, — pa ne mislite morda tudi, da bi o vsem pisali časniki?

— Zakaj pa ne? Saj vendar vsak dan pišejo o vseh mogočih razpravah.

— V časnike bi prišlo kvečjemu to, da ste nepopravljiv alkoholik.

— In pretepač, je dodal odvetnik.

— Morda pa bi napisali tudi, da ste delomrznež in nergač, je naševal sodnik.

— Prav gotovo pa bi pribili, da ste reakcionar, je ministriral odvetnik.

— Toda najbolj verjetno je, da stvar sploh ne bi prišla v časopise, je sklepal sodnik, — saj vendar nikogar ne morete prisiliti, da bi pisal o nezanimivih stvareh, vi pa ste sami priznali, da so ljudje, ki imajo po 15.000 plače, v krepki manjšini.

— Toda to ni nezanimivo! je zavpil Ploha. — Večina res nismo, malo nas pa tudi ni.

— Napisali bi kvečjemu, da klevetate in da zlonamerno pretiravate prehodne napake...

— Toda vse to sploh ni t a k o res! In jaz bi govoril natančno tako, kot sem govoril danes tu in...

— Dragi moj Ploha, — se je nasmehnil sodnik, — prvič ste danes naklatili precej neumnosti, drugič pa vas ne bi nihče poslušal tako dolgo, kot sem vas jaz.

— Bral sem, da so razprave javne, je rekel Ploha medlo.

— Potem pa ste gotovo tudi brali, da lahko sodnik razpravo prekine, če se mu zdi to potrebno.

— In v vašem primeru bi se to skoraj gotovo zgodilo, je dodal odvetnik. — Občinstvo ne bi bilo mirno.

— Saj to hočem! je kriknil Ploha pijano. — Saj niti nisem tak norec, da bi verjel, da v resnici morem pobiti pol mesta. Ne, to sem hotel: priti pred ljudi in govoriti, kričati o vsem, kar mi leži na duši...

— Poleg tega pa se bo gotovo našla priča, ki bo potrdila vašo lastno izjavo, da vam je namreč Jamar plačeval za pijačo, vi pa ste ga v zahvalo pobili. Kaj mislite, kakšna luč bo padla na vas? je vprašal sodnik ostro in Ploha je preplašeno zamežikal, ker onega prijaznega gospoda od prej sploh ni več prepoznal.

— Nisem imel zadosti denarja, ko sem ga pa dal ženi, je rekel v brado, — pa še strah me je bilo. Vedno sem se zbal, kadar sem pomislil na to, kako bo, kadar bo treba udariti.

— O tem vas nihče več ne bo na dolgo in na široko vpraševal. Važna so dejstva, ta pa govorijo proti vam. Torej?

— Ploha, človek božji! ga je stresel odvetnik. — Tovariš sodnik vam vendar ponuja pametno rešitev, kaj pa sploh še hočete več? Kljub temu, da ste pijani, vam je menda končno jasno, da je z revolucijami

konec. Vi pa hočete delati sitnosti tovarišu sodniku, podjetju in celemu mestu.

— Če je tako, gospoda, je mrmral Ploha, ki je bil okajen od piva, vročine in od utrudljive debate, — če je tako, potem seveda... Vi že veste, ko je bil vaš oče tudi revež, ne?

— Torej vendarle navaden pretep, ker vas je Jamar žalil in da vam je žal, ker ste bili pijani? je vprašal odvetnik, sodnik pa je stopil k vratom, da bi skril, kako mu je pijanec kljub vsemu postal zoprn, jih odprl in zaklical: — Jože!

Potem je začel narekovati:

— Franc Ploha, vejica — generalije prepišite... delavec v Lesnem industrijskem podjetju Gaber, vejica, priznava, vejica, da je šest-najstega maja...